

Mobiele telefoon als wapen (On)handige smartphones en schoolveiligheid

In de media duiken van tijd tot tijd berichten op over ongewenst gebruik of zelfs misbruik van de mobiele telefoon (= smartphone). In een aantal gevallen gaat het daarbij om incidenten op scholen. Met mobieltjes gemaakte filmpjes worden gepubliceerd via bijvoorbeeld YouTube en opgepikt door websites als GeenStijl.nl of NU.nl. In Groot-Brittannië ontstond ophef over leerlingen die stiekem foto's maken van medeleerlingen of leerkrachten op bijvoorbeeld het toilet of in kleedhokjes. Ook deze foto's circuleren op internet. Ook in Nederland vonden recent smartphone-incidenten op scholen plaats die uitgebreid in de media kwamen. Hoe leidt een school het gebruik van smartphones in goede banen en hoe reageer je als er onverhoopt toch een incident plaatsvindt?

Recente voorbeelden op Nederlandse scholen

Het gebruik van de sociale media, waaronder Twitter, neemt een grote vlucht. In de eerste maanden van 2011 vonden opvallend veel incidenten op scholen plaats waarbij Twitter een belangrijke rol speelde.

Zoetermeer, 15 september 2011

Het Oranje Nassau College, locatie Parkdreef, in Zoetermeer is op 15 september 2011 gesloten na bedreigingen via Twitter. Daar circuleerden sinds twee dagen berichten dat iemand een leerling zou willen doodschieten. De ouders van de bedreigde leerlingen hebben aangifte gedaan. De politie zette, totdat de school de deuren sloot, agenten en een politiehelikopter in. De school riep de ouders schriftelijk op de negatieve gevolgen van tweets met hun kinderen te bespreken.

Maastricht, 8 september 2011

Een 17-jarige scholier heeft donderdag 8 september 2011 op Twitter bedreigd iedereen op het Sint Maartencollege te doden. Volgens de scholier wilde hij testen of hij zou worden opgepakt. Dit gebeurde een dag later inderdaad. Gezien de maatschappelijke impact van dit soort tweets, nam de politie de zaak hoog op.

Hengelo, 7 september 2011

Een 18-jarige man heeft op Twitter bedreigd op 8 september 2011 een bloedbad te willen aanrichten op een school in Hengelo. De man is inmiddels aangehouden voor het op 7 september versturen van een dreigtweet.

Apeldoorn, 15 april 2011

De politie heeft op 15 april 2011 een 17-jarige leerling van een school uit Apeldoorn opgepakt. De jongen wordt ervan verdacht bedreigingen te hebben geuit tegenover medeleerlingen en/of personeel. De kinderrechter veroordeelde de jongen tot een voorlopige hechtenis van 14 dagen.

Heemskerk, 14 en 15 april 2011

Basisschool De Burghtweijt in Heemskerk kreeg op 13 april 2011 twee e-mails die de medewerkers ervoeren als bedreigend. Hoewel de politie dit niet nodig vond, besloot het schoolbestuur de schooldeuren uit voorzorg te sluiten voor de rest van de week. De politie hield op 15 april een 11-jarige jongen aan op verdenking van het verspreiden van bedreigende mails. De school plaatste een bericht op de website.

Andere voorbeelden

Het eerste smartphone-misbruik op school dat landelijk in het nieuws kwam, was een vechtpartij op het Niftarlake College in Maarssen. Leerlingen filmde eind maart 2006 twee medeleerlingen die elkaar bij de kluisjes te lijf gingen. Ook in 2007 kwamen met mobieltjes op scholen gefilmde incidenten in het nieuws. Leerlingen van het Christelijk College Schaersvoorde brachten in de klas de Hitler-groet. Een leerling filmde dit met zijn mobieltje, en dit filmpje belandde op internet. In Assen liet een leerling van het Dr. Nassau College zich opjatten en overhalen om een hondendrol op te eten. Medeleerlingen filmde het voorval met hun mobieltje. Op internet circuleert ook een filmpje waarop te zien is dat leerlingen van CSg Blaise Pascal te Spijkenisse in de klas door medeleerlingen worden geslagen.

Gedragregels en draaiboeken

Deze voorbeelden maken duidelijk dat scholen alert moeten zijn op het gebruik van sociale media door leerlingen bij het uitlokken van pesterijen en vechtpartijen in en om school. Ze doen er verstandig aan om hun calamiteitendraaiboeken en hun regels voor het gebruik van de smartphone op school aan te passen. Ook moeten scholen zich realiseren dat de wereld binnen en buiten de school meer en meer door elkaar lopen. Conflicten binnen de school worden daarbuiten uitgevochten en andersom. Scholen komen er dus niet zomaar mee weg door te zeggen dat een dreigtweet buiten schooltijd is verstuurd en dat de school er dus niets aan kan doen.

Scholen moeten er op voorbereid zijn dat sociale media-incidenten kunnen rekenen op ruime media-aandacht. Om adequaat te reageren moeten scholen weten hoe te handelen bij een incident. Vanuit preventief oogpunt kan gedacht worden aan het formuleren van duidelijke gedragsregels voor het gebruik van sociale media en aandacht in de les voor de gevaren van sociale media.

'Happy' slapping en cyber-pesting

Ondertussen is er een terminologie ontstaan waarmee de verschillende vormen van misbruik van de smartphone worden aangeduid, namelijk 'happy slapping' en 'online foto's'.

Happy slapping

Happy slapping: je geeft iemand een pak slaag, filmt dit met je mobieltje en zet dit filmpje op internet zodat je klasgenoten kunnen 'meegenieten'. Het fenomeen is – weliswaar in een iets andere vorm – ook tot binnen de Nederlandse schoolmuren doorgedrongen. De in de inleiding genoemde voorbeelden spreken wat dat betreft boekdelen. Leerlingen filmen met hun mobieltjes gewelddadige acties en zetten die op internet. Met alle gevolgen voor het slachtoffer en de mensen om hem of haar heen. Het is namelijk buitengewoon lastig eenmaal gepubliceerde filmpjes van internet verwijderd te krijgen.

Online-foto's

Leerlingen fotograferen met hun mobieltje hun medeleerlingen of leerkrachten op een voor het slachtoffer compromitterende wijze. Deze foto's worden vervolgens doorgestuurd naar klasgenoten en belanden vaak op internet. Voor foto's geldt hetzelfde als voor filmpjes: zodra ze eenmaal op internet circuleren is het vrijwel onmogelijk ze nog te verwijderen. Slachtoffers kunnen nog jarenlang worden achtervolgd door deze ongewenste beelden.

Preventieve maatregelen

Scholen worstelen met de vraag hoe ze op deze nieuwe vorm van pesten moeten reageren. Een incident kan grote gevolgen hebben voor het imago van de school en – nog belangrijker – voor de slachtoffers. Op grond van de Arboret zijn scholen verplicht leerlingen en personeel te beschermen tegen seksuele intimidatie, agressie, geweld en pesten. Ook als daarbij mobiele telefoons in het spel zijn.

Gsm op school verbieden of niet?

De meest rigoureuze aanpak is een algeheel gsm-verbod op het terrein van de school. Uit een peiling van het *Onderwijsblad* (november 2007) blijkt dat bijna 80 procent van de respondenten voorstander is van een absoluut gsm-verbod tijdens schooluren. Ruim 20 procent staat positief tegenover een filmverbod en strenge straffen na plaatsing van filmpjes.

Het is echter de vraag of een algeheel gsm-verbod mogelijk en wenselijk is. Niet alleen scholen worstelen hiermee, ook deskundigen van onderwijsorganisaties zijn hierover verdeeld. Scholen gaan ertoe over het gebruik van mobieltjes aan banden te leggen. Een aantal scholen heeft zelfs een algeheel verbod in het schoolreglement opgenomen. Het is belangrijk dat iedereen binnen de school op de hoogte is van de regels met betrekking tot het maken van beeld- en geluidsopnamen binnen de school. De schoolgids is hiertoe het meest geëigende medium.

Ter illustratie een kleine greep uit bestaande gedragsregels:

- Agnieten College, locatie Carolus Clusius Zwolle: “De mobiele telefoon wordt achtergelaten in het kluisje en mag binnen het gehele schoolgebouw niet meer worden gebruikt.”
- Comenius College Capelle a/d IJssel: “Het ongeoorloofd gebruik van geluidsopnameapparatuur en het gebruik van camera’s (waaronder mobiele telefoons) is in de gebouwen niet toegestaan.”
- CSg Prins Maurits Middelhamis: “Een mobiele telefoon in werking is in het schoolgebouw niet toegestaan. Het maken van opnamen (geluid, video, foto’s en dergelijke) in de school is te allen tijde verboden, tenzij met schriftelijke toestemming van de directie.”
- Niftarlake College Maarssen: “Geluids- en beeldopnamen mogen op de terreinen van de school of tijdens schoolactiviteiten alleen met instemming van betrokkene(n) gemaakt worden. Beeld- of geluidsmateriaal dat onder schooltijd of tijdens schoolactiviteiten is opgenomen, mag niet worden vertoond aan derden tenzij hiervoor uitdrukkelijk toestemming is verleend door de schoolleiding. Overtreding hiervan kan tot verwijdering van school leiden.”

De Nationale Academie voor Media & Maatschappij voerde in de eerste helft van 2011 onderzoek uit onder de titel 'Mobieltjes op school'. De belangrijkste conclusie is: Nederlandse scholen weten zich nauwelijks raad met het gebruik van mobieltjes binnen de school. Aan het slot van de rapportage doen de onderzoekers een aantal aanbevelingen, waaronder:

- Zie leerlingen als experts
- Besef uw verantwoordelijkheid als school
- Zorg voor eenduidige afspraken en handhaving
- Betrek leerlingen, personeel en ouders bij het beleid
- Vang docenten op die slachtoffer zijn geworden
- Wees voorbereid op incidenten

Bron: [Onderzoek Mobieltjes op school](#) (pdf-bestand)

Wat te doen bij een incident?

Mocht er zich ondanks preventieve maatregelen toch een incident voordoen, dan is het verstandig onderstaande stappen te doorlopen:

1. Begeleiding van het slachtoffer door vertrouwens-/contactpersoon.
2. Sanctioneren misbruik door schoolleiding/bestuur/politie (mits de dader bekend is).
3. Indien nodig (alle) ouders informeren.
4. Lering trekken: preventiemaatregelen tegen het licht houden en waar nodig aanpassen.

Wettelijke maatregelen

Bij het adequaat afhandelen van smartphone-incidenten kan gebruik worden gemaakt van de in de wet gegeven mogelijkheden.

Mishandeling

Mishandeling is een strafbaar feit. Het kan zijn dat degene die deze mishandeling met een camera vastlegt, als medepleger of uitlokker betrokken is bij deze mishandeling, en aldus een strafbaar feit pleegt. Het slachtoffer kan hiervan aangifte doen bij de politie.

Portretrecht

Het plaatsen van een opname van een strafbaar feit op internet, levert in zijn algemeenheid geen strafbaar feit op. Bij happy slapping gaat het echter om opnamen van een persoon, die voor het plaatsen van opnamen van zijn mishandeling op internet geen toestemming heeft gegeven. Daarmee wordt in strijd gehandeld met het in artikel 21 van de Auteurswet neergelegde portretrecht. Het portretrecht bepaalt dat opnames niet verspreid mogen worden zonder toestemming van degene die gefotografeerd of gefilmd is. Vriendjes die hun ex of anderen ongevraagd te kijk zetten op gsm's, internet of in print op schoolprikborden, zijn conform dit portretrecht strafbaar. Bij schending van het portretrecht kan het slachtoffer aangifte doen.

Schoolvoorbeelden

Scholen die geconfronteerd worden met smartphone-incidenten handelen verschillend. De maatregelen lopen uiteen van een goed gesprek met alle betrokken partijen, tot schorsing van de daders.

Het Amsterdamse Huygens College heeft zich voorgenomen meer aandacht te besteden aan de omgang met nieuwe media door de leerlingen. Naar aanleiding van de vechtpartij bij het Clusius College Alkmaar namen andere Alkmaarse scholen maatregelen. Op het Petrus Canisius College is een meldingsplicht ingesteld voor eventueel opruiend Twitter- en Facebookverkeer en het Van der Meij College overweegt een verbod op het gebruik van Facebook, Twitter en Hyves tijdens schooluren. Het Udens College heeft begin februari 2011 alle leerlingen van de havo en het vwo een mail gestuurd over de gevaren van sociale netwerken. Het Johan van Oldenbarnevelt Gymnasium Amersfoort schorste de leerlinge die in een Tweet een bomaanslag had aangekondigd voor een aantal weken. De schoolleiding van CSg Schaarwoude Aalten haastte zich in de media te melden dat het om inmiddels oud-leerlingen ging. Het Openbaar Ministerie gaat de maker van het filmpje alsnog vervolgen. Behalve dat het OM stelt dat het maken en verspreiden van dergelijke beelden strafbaar is, weegt ook mee dat het verspreiden van het filmpje veel maatschappelijke onrust veroorzaakte. De school heeft inmiddels de volgende regel in het leerlingstatuut opgenomen: *Het gebruik van een mobiele telefoon door leerlingen, is in de gebouwen van het Christelijk College Schaarsvoorde niet toegestaan. Mobiele telefoons dienen ten allen tijde uit te staan.*

De daders van het hondendrol-incident hebben thuis een verslag met excuses aan het slachtoffer moeten schrijven over hun rol bij het bizarre incident. Voor zover bekend heeft het Dr. Nassau College in Assen tot op heden geen verdere maatregelen genomen om misbruik van mobieltjes of het pesten van medeleerlingen tegen te gaan. De schoolleiding van CSg Blaise Pascal in Spijkenisse bezint zich op maatregelen.

Meer informatie

- CSV-website: Rubriek **Internet onveiligheid.**
- CSV-informatieblad **Bedreigingen via social media.**
- PPSI-informatieblad **Veiligheid op de elektronische snelweg.**
- Artikel stichting De Kinderconsument: **Gsm-vrije zones op school?**